

TÓTH ERIKA

OLVASÓVÁ NEVELÉS A GYAKORLATBAN (4. RÉSZ)

AZ OLVASÁSTECHNIKA ÉS A SZÖVEGÉRTÉS FEJLESZTÉSE A KEZDŐ OLVASÓKNÁL

A szövegértés fejlesztését a második évfolyamban az olvasástechnika és a hallott szöveg fejlesztésével párhuzamosan végezzük. Az érdeklődés felkeltése és folyamatos fenntartása, az olvasási motiváció megeremtése állandó feladata az alsó tagozatnak (is).

Az olvasástechnika fejlesztésére kiemelt hangsúlyt kell helyezni, és az első osztályban elsajátított dekódolási technikát fejleszteni, fokozatosan automatizálni kell. Erre a hangos olvasás kiválóan alkalmas, mivel az esetleges hibákat korrigálhatjuk. Az írástanulásnál gyakori, hogy a másodikosok szeptemberben az írott nagybetűk némelyikében bizonytalanok, nem tudják felidézni a képüket. Egyáltalán nem meglepő számomra, ha a gyerekek az év elején rákérdeznek, hogyan is írjuk ezt vagy azt. Ennek két oka is lehet. Egyrészt az írott nagybetűk tanítása akár május végéig is kitolódhat, és szerintem már nem jut

elég idő a begyakorlásukra. Másrészt a nyáron nagyon kevés gyerkőc szokott írást gyakorolni, ami teljesen érthető és normális. Néhány hét alatt azonban gond nélkül vissza lehet ismételni őket. Személy szerint elképzelhetőnek tartanám az írott nagybetűk tanítását a második évfolyam elejére ütemezni. Az elsőben jóval nagyobb mértékben az olvasásra, a megértésre fókuszálnék, és csak az írott kisbetűket tanítanám meg a tanulóknak. A párhuzamos írás-olvasás tanítását tartom a legmegfelelőbb módszernek, de mivel az írott nagybetűket általában csak az összes betű elsajátítása után tanítjuk, ezt a második év elejére is be lehetne ütemezni. Az olvasásnál is az első osztályos tananyagból kiindulva, szeptember első heteiben még szótagolt szövegeken keresztül célszerű gyakorolni az olvasást. A két hónap nyári szünet után erre szükségük van a gyerekeknek, majd ez foko-

zatosan elhagyható. Olyan feladatlapokat, meséket is lehet erre választani, ahol a szöveg először szótagolva, majd alatta szótagokra bontás nélkül is megtalálható. Ez mindig nagy segítséget jelenthet a gyengébben olvasóknak. A szövegértés fejlesztésének a lehetőségei folyamatosan bővíthetők. Az első osztályban alkalmazott módszerek, eljárások, mint a mesélés, felolvasás, beszélgetés, dramatizálás, bábozás mellett azonban egyre többet foglalkozunk az írott szöveg értelmezésével, amelyet a tankönyvből vagy egyéb könyvből, feladatlapból, munkafüzetből, de akár számítógéppel is végezhetünk.

A PISA, PIRLS vizsgálatok az olvasás célját mint információszerzést és irodalmi élménynyújtást definiálták. Az alsó tagozaton mindkettő célt igyekszünk megvalósítani, mert ugyanolyan fontosak. Mégis úgy gondolom, hogy az olvasás készség-szintű elsajátítása

során az élményt kell a középpontba helyezni. Az információkat is úgy lehet sikeresen és hatékonyan elsajátítani, ha valami miatt motiváltak vagyunk. A gyerekek a mi hozzáállásunk alapján is viszonyulnak a tantárgyakhoz. Amit szeretünk, könnyebben tudjuk megszerettetni. Az olvasást, élményszerzési lehetőséget kell közvetítenünk feléjük. Más kérdés, hogy ebben önmagunkkal kongruensnek kell lennünk. Csak akkor tudjuk az olvasás nyújtotta élményekről meggyőzni a gyerekeket, ha ebben hitelesek vagyunk, és jó mintát közvetítünk feléjük. Mivel a szövegértés fejlesztése minden tantárgy feladata, igyekezni kell a minél gyakoribb és egyre szélesebb körű projektek alkalmazására, kihasználva a különböző tantárgyak közötti kapcsolatokban rejlő lehetőségeket. Erre példának egy régebbi, szintén második osztályommal megélt, közös regényfeldolgozást mutatom be, melyre nagy szeretettel emlékezem vissza. Több évvel ezelőtt, egy viszonylag jól olvasó második osztályomnak új célokat tűztem ki az olvasás, ezen belül a szövegfeldolgozás és -értés fejlesztésében. Szerettem volna, ha az év végére Fekete István *Vuk*-ját mindenki elolvassa. Persze ezt nem mondtam meg nekik az év elején, mert a kötelező olvasmányok gyerekkoromban engem sem nagyon motiváltak az olvasásra. Bár többé-kevésbé elolvastam őket muszájból, az igazi olvasás-élményt nem adták meg. Erre később, felnőtt fejjel csodálkoztam rá, mikor a fiam olvasónaplójában segédkeztem, és újraolvastam az *Árvácskát*. Rádöbentem, mennyire nem értettem meg ezt a regényt, amikor gyerekként olvastam. Aztán másodszor is elolvastam. Katartikus élmény volt. Még jobban elképedtem azon, hogy a serdülőkorban lévő fiam még kevesebbet értett meg az egészből. Értelemszerűen rá nem hatott úgy, mint rám, csupán a feladatot akarta letudni, kipipálni (pl. rákérdeztem, mit jelent szerinte az, amit leírt, miszerint szegény Csörét karóba húzták – nem tudta). De felmerült bennem az is, hogy esetleg nem is hetedikben, nyolcadikban kellene elolvasatni ezt a regényt, vagy a feldolgozáshoz kellene más módon közelíteni. A házi (kötelező) olvasmányokat ilyen formában felesleges időpocsékolásnak tartom. Eltelt több mint húsz év, és a tanulók viszonyulása a kötelezők iránt nem sokat változott. Nem hiszem, hogy ebben a gyerekeket lehetne hibáztatni.

Ebből kiindulva, egyéni célomat, a *Vuk* elolvasását a gyerekekkel közösen, egészen másképp közelítettem meg. Agyafúrtnak, mint a róka. Az első hónapokban péntekenként egy saját, otthonról hozott mese olvasásának gyakorlatát folytattuk, amelyet az első osztály végén vezettünk be. Volt, akitől a mese felolvasását, mástól a tartalmának elmondását kértem. Természetesen a tanulók nagyon élvezték, hogy volt beleszólásuk az olvasásóra menetébe. Azonkívül a saját könyveiket is szívesen hozták, mutogatták egymásnak. Ha valamelyik mese annyira megtetszett nekik, hogy el akarták játszani, eljátszottuk. Volt, hogy rajzórán fejeztük be a feldolgozást, illusztrációt vagy közös képet készítettünk a meséről. Az olvasáshoz való pozitív attitűd kialakításában ez a megközelítés sikeresnek bizonyult. Az olvasókönyvben található mesék, olvasmányok olvasását sem hanyagoltuk, de nem kizárólagosan a tankönyvből dolgoztunk. Rengeteg egyéb mesét, szöveget, könyvet, újságot használtunk. Ha a tananyaggal kapcsolatosan valakinek volt akár egy jó könyve, akár egy újságban talált valamit, egy idő után automatikusan hozta a következő órára, s a szövegtől függően vagy felolvasta, összefoglalta, vagy én olvastam fel nekik. A *Vuk* olvasását a második félévre ütemeztem be. Addig csiszoltuk az olvasástechnikát, folyamatosan gyakoroltuk az olvasást. Az olvasókönyvben olvastunk egy részletet a regényből, de ez arra nem volt elegendő, hogy annyira motiváltakká váljanak, hogy a könyvet is el akarják olvasni. Elvettem a rajzfilmfeldolgozás megtekintését is, legalábbis nem szerettem volna ösztönzésre használni, mert azt szerettem volna, hogy elsősorban a belső képalkotásuk működjön és fejlődjön. Miután elolvastuk az olvasókönyvi részletet, megbeszéltük és aprólékosan feldolgoztuk: szóban is és írásban is. Majd olyan meséket idéztünk fel, amelyekben róka szerepel. A *holló és a róka* című mesét el is báboztuk. A *róka a kútban* c. mesére az év eleji szövegértés felmérése kapcsán emlékeztek. Több olvasásórán keresztül foglalkoztunk rókás szöveggel, ami nemcsak meséket, hanem ismeretközlő szövegeket is jelentett. A külső tulajdonságait, élőhelyét, életmódját az ismeretközlő szövegekből, míg a belső jellemzőit a mesékből foglaltuk össze. Szövegértést fejlesztő feladatlapokat is megoldottak, amelyekben további érdekességeket tudtak meg a gyerekek a rókáról. Vé-

gül bevitettem az olvasásórára az állatregényt. Persze rögtön jelezték nekem, hogy ez benne van az olvasókönyvben, már olvastuk. Elmagyaráztam nekik, hogy az a történetnek csak egy kis része, a könyvben még több érdekes rész található. Mesélni kezdtem a kis rókáról, s ezzel sikerült a kíváncsiságukat felkeltenem. Ezt követően felolvastam egy részt, amit megbeszéltünk, akár az interaktív mesélésnél. Felvettem az ötletet, hogy akár közösen is olvashatnánk a könyvet, itt, az osztályban. Tetszett nekik az ötlet, és a következő hétre mindenki bebiztosította a könyvet magának. Eleinte együtt olvastunk, heti két-három alkalommal. Mindig megbeszéltük az olvasottakat. Később az ő kérésükre otthoni olvasásra is kijelöltünk részeket. Persze mindig akadt, aki többet olvasott el, de a feldolgozást mindig csak a megadott részből végeztük el. Az állatnevekből eleinte nehezen ismerték fel az állatokat, de mindent megbeszéltünk, megfejtettünk. Nem siettünk, nyugodt tempóban haladtunk, mert a célom a szövegértés fejlesztése volt, nem egy újabb feladat kipipálása. Ezt a fajta ráérős olvasási módszert mindnyájan nagyon élveztük. Év végére elolvastuk a könyvet, és csak utána néztük meg a rajzfilmet. Nagyon kritikusak voltak, bár tetszett nekik a mesefeldolgozás, észrevették, hogy a könyvben ez máshogy volt, ez is kimaradt, stb. Ezeknek a hozzászólásoknak örültem, mert nekem ez volt az egyik bizonyítéka annak, hogy a szöveget részleteiben is sikerült feldolgozniuk. A belső képalkotás csak a mesélés, az olvasás által fejlődik. Az olvasóvá nevelés, úgy tűnik, egyre inkább az óvoda és iskola feladatává vált. Mivel az iskolán kívüli környezetet nem vagy csak nagyon kis mértékben tudjuk befolyásolni, intézményi szinten kell a lehetőségeinket kihasználva egyre több olvasási élményhez juttatni a gyerekeket, ami nem kis feladatot ró a pedagógusokra.

A mostani másodikosaimmal valószínűleg nem a *Vukot* fogjuk együttolvasni, de mindenképp szeretnék velük is egy regényt közösen elolvasni, a második félévben. Akkor is, ha az olvasnivaló kiválasztásában leginkább saját magammal kell majd kompromisszumot kötnöm. Mert ilyen is megtörtént, a saját gyerekeim által választott könyvek kapcsán. Erről majd a folytatásban.